

Людина реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти [4], що являють собою компоненти структури неперервної освіти в європейських країнах [5].

Країни ЄС та ОЕСР, а також міжнародна організація ЮНЕСКО приділяють неформальній та інформальній освіті значну увагу. Зокрема, вони розглядають визнання результатів неформальної та інформальної освіти як важливу складову стратегії створення та ідентифікації людського капіталу, забезпечення потреб ринку праці в умовах демографічного спаду та швидких змін [6].

В умовах легкого доступу до інформації і швидкого її старіння традиційні форми навчання не в змозі задовольнити потреби людей у навчанні. Навчання, що будується на основі жорстко затверджених програм, не відповідає сучасним вимогам до освіти. Виникає потреба в нових гнучких освітніх структурах і технологіях, які здатні вчасно, якісно і адекватно надавати освітні послуги [7, 583].

Як зазначає О. Лазоренко, часто у традиційній системі освіти людина, яка вважала, що отримала блискучу освіту, опиняється у ситуації, коли отримані знання застарівають, а сучасні вимоги працевластувачів вимагають поглиблення існуючих знань або набуття нових знань та навичок. У цьому випадку, людина звертається до нетрадиційних форм освіти, до неформального та інформального навчання, щоб поглибити знання, набути нові навички тощо [8]. Думку О. Лазоренко підтримують дослідниці Е. Гусейнова та Ю. Лук'янова. На їхню думку, освіта більше не може обмежуватися кількома роками чи навіть десятиліттями на початку життя людини, адже оновлення інформації вимагає постійного навчання і самовдосконалення, що одним із наслідків глобалізації та інформатизації є розвиток неперервного навчання разом із формуванням суспільства знань [9].

Сьогодні в світі створюється єдиний освітній простір для демократичної освіти, що базується на засадах нової філософії освіти, яка відстоює самостійне мислення особистості, її готовність прийняти думки іншого, чому сприяє неформальна та інформальна освіта, яка забезпечує: подолання проблеми соціального і освітнього відчуження таких категорій населення як інваліди, переселенці; створення оптимальних умов для саморозвитку педагогів, які працюють з дорослим населенням; підтримку навчальної діяльності людей пенсійного віку.

Формальна освіта – це організація системи освіти на державному рівні, має затвердження програми та терміни навчання, відбувається в спеціальних закладах, які надають відповідні кваліфікації та посвідчення, що засвідчують здобуття

певного рівня знань, вмінь, навичок. Неформальна освіта здійснюється поза межами освітніх закладів, вона не має будь-яких (вікових, часових, професійних, інтелектуальних) обмежень щодо учасників навчання. Хоч і не присуджує кваліфікацій, але корисна в певних номінаціях: сприяє розвитку проблеми підготовки персоналу для роботи з дорослим населенням; швидко реагує на потреби ринку праці, а також послуг, чим задовольняє вимоги дорослих учнів, роботодавців та робітників; вирішує проблеми дозвілля осіб похилого віку; використовує новітні технології навчання, що може використовуватись формальною освітою.

Інформальна освіта – це здобуття знань, вмінь упродовж життя, хоча і у формі життєвого досвіду.

Неформальна освіта, хоча вона і не обов'язкова, хоч її програми і отримання кваліфікації визнаються органами освіти, державою, але вона слугує добрим доповненням до формальної освіти в навчанні упродовж життя, в освіті дорослих швидко реагує на потреби ринку праці, сприяючи розвитку проблеми підготовки персоналу для роботи з дорослим населенням тощо.

Асамблея Ради Європи розробила рекомендації «Про неформальну освіту» (2000 р.), в якій підтверджується, що неформальна освіта є важливою частиною неперервного навчання [10]. Як зазначає Г. Шевченко, неформальна освіта – будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою. Вона доповнює формальну освіту, забезпечуючи те освоєння вмінь і навичок, які необхідні для соціально і економічно активного громадянина країни, що він міг інтегруватися в суспільство і на ринку праці [7, 583]. Тому-то світовою тенденцією сьогодення є рух до зближення та взаємодоповнення формальної і неформальної освіти. До того ж, у Меморандумі Європейської комісії 2000. Рекомендація 1437 (2000) про неформальну освіту зазначено: «Континуум неперервної освіти робить неформальну і формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання» [11]. Сучасні світові тенденції зумовлюють необхідність удосконалення форм освіти (формальної, неформальної, інформальної), що забезпечують підготовку фахівців для роботи з дорослим населенням з метою впровадження нових технологій, оновлення змісту постійного навчання дорослих студентів, адже в умовах формування ринку праці нові технології, нові спеціальності, безробіття спричиняють поступове зростання значення форм освіти, особливо неформальної – позашкільної освіти, що реалізується у формі курсів, тренінгів, семінарів [12].

Надаючи особливого значення неформальній освіті як освіті дорослих, освіті впродовж життя,

В. Андрущенко вказує на те, що неформальна освіта виникла як своєрідна відповідь на інформаційний бум, що посилюються. Відсутність швидкої реакції на цей виклик спричинить деградацію особистості, а відтак і суспільства загалом, призведе до зниження інтелектуального капіталу і конкурентоспроможності національної економіки [13, 5–9].

Вчений Ф. Кумбс вважає, що неформальна освіта – це організована діяльність поза формальною системою, яка відбувається окремо або як частина ширшої діяльності і має цілі навчання [14, 55].

Як видно із зазначеного, протягом останніх десятиліть розробкою поняття «неформальна освіта» займаються дослідники різних країн. І це не дивно, адже результати неформальної освіти доповнюють формальну освіту, сприяють підготовці вчителів, які навчають доросле населення, сприяють підвищенню їхнього професійного рівня.

Значну роль підготовці викладачів до роботи з інструкторами, тренерами, які безпосередньо працюють із дорослим населенням з метою підвищення їхнього рівня кваліфікації, а отже, й – якості випускаємої ними продукції, приділяє О. Лазоренко в роботі «Філософія освіти дорослих у контексті практичної парадигми пожиттєвого навчання: європейський приклад для України». Дослідниця звертає увагу на те, як особистісна система цінностей педагога впливає на те, у який спосіб підготовлений ним тренер чи-то інструктор у процесі здійснюваного формального чи неформального навчання вивчить дорослих людей, а також як він взаємодіє із своїми дорослими учнями. При цьому значну увагу О. Лазоренко приділяє етичним діям викладачів, які вона вважає надзвичайно важливими в їхній роботі, адже особисті цінності впливають на наступне: викладач у процесі навчання підкреслює сильні сторони учнів або їхні недоліки; чи ставиться він до учнів однаково, незалежно від гендеру, віросповідання, від національного чи етнічного походження; чи вірить він у те, що дорослі можуть навчатися незалежно від віку, від попередньо отриманої освіти, набутого досвіду [15, 259]. Дослідниця звертає увагу й на те, що викладач у системі освіти дорослих має враховувати хто є замовником такої підготовки, в якості яких можуть бути: роботодавці, професійні асоціації, громадські організації, державні служби зайнятості тощо. При виконанні відповідного замовлення викладачі повинні враховувати цілі дорослих і пам'ятати, що проблеми в процесі навчання можуть виникати, коли цілі дорослих учнів і замовників навчання різняться між собою або й протилежні. Ми вважаємо, що в період підготовки фахівців до роботи з доросли-

ми на такі моменти потрібно звертати увагу, щоб запобігти недоречностей, які можуть виникнути в їхній роботі та їхніх дорослих учнів.

Створюються нові можливості для неформальної освіти дорослих. Зазначаємо, що значну роль у розвитку освіти дорослих відіграє європейська провідна неурядова організація в системі освіти дорослих – Європейська Асоціація з освіти дорослих (European Association of Adult Education – ЕААЕ), завданням якої є популяризація освіти дорослих та забезпечення доступу всіх бажаючих до неформальної освіти дорослих. Її членами є 137 організацій із 44 країн Європи, вона представляє інтереси 60 млн дорослих учнів Європи. Слід зазначити, що освіта дорослих, й зокрема НФО, може стати у певній мірі інструментом у вирішенні викликів, які постали перед Європою, в тому числі й перед Великою Британією: соціальна нерівність, демографічні процеси, безробіття; загострюють потребу у нових навичках та компетенціях працівників і зростаючі цифрові технології в усіх сферах діяльності. З огляду на зазначені виклики, зусиллями ЕАОД було створено документ: Маніфест з освіти дорослих у XXI ст. (Manifesto for Adult Learning in the 21st), який разом з неурядовою організацією в системі ОД ЕАЕА сприяє: підготовці викладачів для навчання на робочому місці, усуненню прогалів у цифрових знаннях населення; створенню умов для економічного розвитку; набуттю навичок, необхідних для життя; урівненню прав і статусу різних груп населення; мігрантам успішно соціалізуватися; боротьбі з бідністю; наданню інформації, майданчиків для дискусій та простору для творчості [15].

Європейська комісія, оцінюючи виконання Лісабонської стратегії, також зазначає, що високоосвічені люди в 6 разів більше залучені до неперервної освіти, ніж люди з нижчим рівнем освіти. Найбільші відмінності в залученні дорослих залежно від типу освіти спостерігаються в Данії, де 24,8% дорослих залучені до неформальної освіти і лише 5,4 % – до формальної, а у Великій Британії частка дорослих, залучених до неформальної освіти, перевищує частку залучених до формальної освіти на 12,1 % [17, 12].

Отже, освіта дорослих, в тому числі й неформальна освіта, може вплинути на різні сфери діяльності людини, суспільства, і для цього створюються нові можливості.

Із зазначеного витікає, що такі форми освіти як формальна, неформальна та інформальна, які мають риси взаємодоповнення, взаємопроникнення організаційних структур системи освіти, разом полегшують розв'язання проблеми підготовки персоналу для роботи з дорослим населенням, сприяють підвищенню якості роботи на

підприємстві, адже неформальна освіта швидко реагує на потреби ринку праці, у зв'язку з чим усуваються бар'єри у оволодінні новими технологіями, завдяки чому можна швидше сформулювати

високий інтелектуальний капітал, який відіграє ключову роль в економіці. Неформальна та інформальна освіта застосовує новітні технології, методи, які може використовувати формальна освіта.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту // Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для 21 століття: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Рівний доступ до якісної освіти», 26–27 черв. 2007 р., м. Київ. К.: ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. С. 3–10.
2. Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі / за ред. А. І. Кузьмінського. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 361 с.
3. Актуальные вопросы современного образования [Текст] : монография / под ред. Д. Ю. Трушников. Тюмень: ТюмГНГУ, 2010. 404 с.
4. Програма «Освіта дорослих» <http://www.uarp.org/1349019145>
5. Ніколенко Л. Науково-методичний супровід формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya_pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%9E%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E.pdf
6. Recognition of Non-formal and Informal Learning <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/44600408.pdf>
7. Шевченко Г. П. Неформальна освіта // Енциклопедія освіти [головний ред. В. Г. Кремень]. К.: Хрінком Інтер, 2008. С. 583–584.
8. Лазоренко Олена. Неформальна освіта дорослих в Україні у проектних розвідках <https://www.eastbook.eu/ua/2013/02/19/neformalna-osvita-dorosluh-v-ukraini/>
9. Гусейнова Е. І., Лук'янова Ю. М. Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Pedagogica/4_106261.doc.htm
10. Рекомендації Асамблеї Ради Європи 1437 Про неформальну освіту [Електронний ресурс]. 2000. Режим доступу до ресурсу: <http://coe.kiev.ua/bul/bul9/text30htm>.
11. Меморандум Європейської Комісії 2000. Рекомендація 1437 (2000) Про неформальну освіту. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>.
12. Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів: монографія / Г. І. Сотська, С. О. Соломаха, Н. С. Гомеля, М. П. Вовк, Ю. В. Грищенко, Н. О. Філіпчук, Т. В. Котирло; за ред. С. В. Коновець, М. М. Солдатенко. Київ: ІПОД, 2016. 267 с.
13. Андрущенко В. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку // Вища освіта України. 2013. № 4. С. 5–9.
14. Плинокос Д. Д. Неформальна освіта: теоретичні аспекти і наукові підходи // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 29. С. 53–60
15. Лазоренко Олена. Філософія освіти дорослих в контексті практичної парадигми по життєвого навчання: європейський приклад для України // Філософія освіти, 2011. № 1–2. С. 255–266
16. Manifesto for Adult, learn in g in the 21st Century: European Association for the Education of Adults. Retrieved 19.03.2016 from: <http://unviv.eaea.org/rmedia/policyadvocacy/manifesto/manifesto.pdf>. [in English].
17. Міщенко С. О. Зарубіжний досвід державного стимулювання щодо створення нових робочих місць // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2016. Вип. 14. С. 237–242.

References

1. Kremen V. Novi vymohy do osvity ta yiyi zmistu // Vyklyk dlya Ukrainy: rozrobka ramkovykh osnov zmistu (natsionalnoho kurykulumu) zahalnoyi serednoyi osvity dlya 21 stolittya: Materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. «Rivnyy dostup do yakisnoyi osvity», 26–27 cherv. 2007 r., m. Kyiv. K.: TOV UVPK «Eksob», 2007. S. 3–10.
2. Kuchay O. V. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maybutnikh uchyiteliv pochatkovykh klasiv zasobamy multymediynykh tekhnolohiy u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Polshchi / za red. A. I. Kuzminskoho. Cherkasy: vydavets Chabanenko YU. A., 2014. 361 s.
3. Aktualnye voprosy sovremennoho obrazovannya [Tekst] : monohrafiya / pod red. D. YU. Trushnykova. Tyumen : TyumHNU, 2010. 404 s.
4. Prohrama «Osvita doroslykh» <http://www.uarp.org/1349019145>
5. Nikolenko L. Naukovo-metodychny suprovod formalnoyi, neformalnoyi ta informalnoyi osvity doroslykh http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya_pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%9E%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E.pdf
6. Recognition of Non-formal and Informal Learning <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/44600408.pdf>
7. Shevchenko H. P. Neformalna osvita // Entsyklopediya osvity [holovnyy red. V. H. Kremen]. – K. : Khrinkom Inter, 2008. – S. 583–584.
8. Lazorenko Olena. Neformal'na osvita doroslykh v Ukraini u proektnykh rozvidkakh <https://www.eastbook.eu/ua/2013/02/19/neformalna-osvita-dorosluh-v-ukraini/>
9. Huseynova E. I., Lukyanova Y. U. M. Neformalna osvita yak vazhlyvyi element bezperervnoyi osvity http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Pedagogica/4_106261.doc.htm
10. Rekomendatsiyi Asambleyi Rady Yevropy 1437 Pro neformal'nu osvitu [Elektronnyy resurs]. – 2000. – Rezhym dostupu do resursu: <http://coe.kiev.ua/bul/bul9/text30htm>.
11. Memorandum Yevropeys'koyi Komisiyi 2000. Rekomendatsiya 1437 (2000) Pro neformal'nu osvitu. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>.

12. Estetychni ta etychni chynnyky rozvytku profesynoho dosvidu vykladachiv vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiya / H. I. Sot-ska, S. O. Solomakha, N. S. Homelya, M. P. Vovk, YU. V. Hryshchenko, N. O. Filipchuk, T. V. Kotyrlo; za red. S. V. Konovets, M. M. Soldatenko. Kyiv: IPOOD, 2016. 267 s.
13. Andrushchenko V. Filosofiya neformalnoyi osvity: problemy ta perspektyvy rozvytku // Vyscha osvita Ukrayiny. 2013. № 4. S. 5-9.
14. Plynokos D. D. Neformal'na osvita: teoretychni aspekty i naukovi pidkhody // Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2016. Vyp. 29. S. 53-60
15. Lazorenko Olena. Filosofiya osvity doroslykh v konteksti praktychnoyi paradyhmy po zhyttyevoho navchannya: yevropeyskyy pryklad dlya Ukrayiny // Filosofiya osvity, 2011. №1-2. S. 255-266
16. Manifesto fo r Adult, learn in g in the 21st Century: European Association fo r the Education o f Adults. Retrieved 19.03.2016 from: <http://unviv.eaea.org/rmedia/policyadvocacy/manifesto/manifesto.pdf>. [in English].
17. Mishchenko S. O. Zarubizhnyy dosvid derzhavnogo stymulyuvannya shchodo stvorennya novykh robochykh mistis // Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoyi vlasnosti. 2016. Vyp. 14. S. 237-242.

Ільдико Орос. Роль формального, неформального и информального образования в подготовке персонала для системы образования взрослых

В статье установлено, что образование взрослых может влиять на различные сферы деятельности человека, общества, и для этого создаются новые возможности. Неформальное и информальное образование применяет новейшие технологии, методы, которые может использовать формальное образование. Такие формы образования как формальная, неформальная и информальная, облегчают решение проблемы подготовки персонала для работы со взрослым населением, способствуют повышению качества работы на предприятии, ведь неформальное образование быстро реагирует на потребности рынка труда, в связи с чем устраняются барьеры в овладении новыми технологиями, благодаря чему можно скорее сформировать высокий интеллектуальный капитал, который играет ключевую роль в экономике.

Значительную роль в развитии образования взрослых играет европейская ведущая неправительственная организация в системе образования взрослых – Европейская Ассоциация по образованию взрослых (European Association of Adult Education – EAAE), задачей которой является популяризация образования взрослых и обеспечение доступа всех желающих к неформальному образованию взрослых.

Ключевые слова: формальное образование, неформальное образование, информальное образование, подготовка персонала, система образования взрослых.

Ildiko Oros. The role of formal, nonformal and informal education in personnel training for the adult education system

The article finds that adult education can affect different spheres of human activity and society, and for this purpose new opportunities are created. Informal and informal education uses the latest technologies, methods that formal education can use. Such forms of education as formal, informal and informal, facilitate the solution of the problem of training personnel to work with adults, contribute to improving the quality of work in the enterprise, because informal education responds quickly to the needs of the labor market, which eliminates barriers in mastering new technologies, which can quickly form a high intellectual capital, which plays a key role in the economy.

The European leading non-governmental organization in the adult education system, the European Association of Adult Education (EAAE), plays a major role in the development of adult education, whose task is to promote adult education and to ensure the access of all those wishing to engage in adult non-formal education.

Key words: formal education, informal education, informal education, personnel training, adult education system.